

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1942 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 april 1942 dagtecknad proposition, nr 245, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän.

Härigenom förordnas, att lagen den 15 december 1939 om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän¹ skall gälla krigsrisk ersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1943.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 250 av herr *Linderot* och motionen i andra kammaren nr 357 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, har yrkats, att propositionen måtte avslås eller, om så icke kunde ske, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i kungörelsen angående tillämpning av förenämnda lag den 15 december 1939, att lagen icke komme att gälla för sjömän, som tjänstgöra å fartyg utanför den s. k. Skagerakspärren.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget, ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

¹ Jfr 1941: 143.

I lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän stadgas, att krigsrisk ersättning skall, i den mån Konungen därom förordnar, av redaren insättas hos postsparbanken för den ersättningsberättigades räkning. Enligt lagen äger Konungen förordna, att av krigsrisk ersättning som skall insättas hos postsparbanken högst hälften skall under villkor som Konungen bestämmer innestå viss tid, ej över två år. Lagen gällde ursprungligen krigsrisk ersättning som belöpte å tiden till och med den 31 mars 1941.

Genom kungörelse den 15 december 1939 (nr 857) förordnades, att om krigsrisk ersättning för en och samma kalendermånad — efter avdrag för hyresavgift — uppginge till mer än 50 kronor, överskjutande belopp, på visst sätt avrundat, skulle av redaren insättas hos postsparbanken för den ersättningsberättigades räkning. Kungörelsen gäller dock allenast krigsrisk ersättning till befälhavare och besättning på svenskt handelsfartyg om minst 80 registertons nettodräktighet. Tillika förordnades i 6 § av kungörelsen, att av belopp som insattes hos postsparbanken hälften skulle innestå intill dess två år förflutit från insättningsdagen. Även denna del skulle emellertid få lyftas före utgången av nämnda tid bl. a. om beloppet erfordrades för sjömannens uppehälle eller underhåll åt hans familj eller eljest för fullgörande av förpliktelse, för vilken införsel finge äga rum, eller för annat ändamål av vikt, eller om sjömannen avled. Nämnda 6 § upphävdes genom kungörelse den 15 mars 1940 (nr 149). Därefter ha sålunda sjömännen varit berättigade att omedelbart lyfta hela beloppet av den krigsrisk ersättning som insatts hos postsparbanken.

I 7 § i kungörelsen stadgas, att postsparbanken allenast såframt synnerliga skäl föreligga må avsända medel som enligt kungörelsen insatts hos banken till plats utom riket. Detta gäller dock ej plats, där sjömannen har sitt hemvist.

Lagen skall enligt lag den 14 mars 1941 (nr 143) gälla krigsrisk ersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1942.

Genom kungörelse den 14 mars 1941 (nr 153) förordnade Kungl. Maj:t, att jämväl tillämpningskungörelsen skulle gälla krigsrisk ersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1942, därvid dock 1 § skulle erhålla viss ändrad lydelse. Denna paragraf har därefter ånyo ändrats, nämligen genom kungörelse den 19 juli 1941 (nr 661). Därefter gäller, att krigsrisk ersättning, som för en och samma kalendermånad — efter avdrag för hyresavgift — uppgår till mer än 150 kronor, skall till överskjutande del, på visst sätt avrundad, insättas hos postsparbanken för den ersättningsberättigades räkning. Härjämte stadgas emellertid, att, om sjömannen det begär, skall från insättning ytterligare undantagas högst 100 kronor, om och i den mån motsvarande belopp av hyran skall på grund av dragsedel utbetalas till person här i riket eller insättas i svensk bank.

Omfattningen av insättningar och uttagningar av krigsrisk ersättning under tiden till och med mars 1942 belyses genom en å sid. 4 i propositionen intagen uppställning. Av denna framgår bland annat, att av dylika medel hos postsparbanken inestod vid utgången av år 1940 8,182,159 kronor, vid

utgången av år 1941 10,882,556 kronor och i slutet av mars 1942 omkring 10,536,000 kronor.

I skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 2 januari 1942 har svenska sjöfolksförbundet bland annat hemställt, att 1939 års lag icke måtte i sin helhet erhålla förlängd giltighet för tiden efter den 30 juni 1942, därvid förbundet synes ha åsyftat att undantag skall göras för sjömän som tjänstgöra å fartyg utanför den s. k. Skagerakspärren.

Förbundet har till stöd för sin framställning anfört följande:

Sedan krigsutbrottet mellan Japan och Amerikas förenta stater har postgången mellan Sverige och länder väster om Skagerakspärren ytterligare försvårats för att ej säga omöjliggjorts. Det är sålunda numera icke möjligt för rederier och ägare till fartyg som trafikera farvatten väster om spärren att erhålla regelbundna rapporter rörande den del av sjömännens krigsrisk- ersättning som enligt lagen om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän skall insättas på postsparbanken.

Redan under sista halvåret 1941 har det varit en del svårigheter för befälhavare att regelbundet komma i kontakt med sina rederier i hemlandet, vilket haft till följd, att lagen om krigsrisk ersättningens utbetalande numera icke ens är populär bland de sjömän som tidigare haft sympatier för densamma.

Våra ombudsmän, som vi numera ha placerade i engelska och amerikanska hamnar, ha sålunda i sina rapporter till förbundet meddelat, att en större del av det svenska sjöfolket börjat söka sig till utländska fartyg, där krigsrisk ersättning helt utbetalas efter varje fullbordad resa eller tillämpligen månad, då det numera är uteslutet för dem att återvända till hemlandet förrän kriget är slut, en tid som synes dem både fjärran och oviss.

Vår förbundsstyrelse har, på grund av den numera ytterligare försvårade postgången, beslutat rikta en vördsam hemställan till Eder att, så snart detta är möjligt, föreslå Kungl. Maj:t att utfärda sådana ändrade föreskrifter angående lagens tillämpning, att sjömännens hela intjänata krigsrisk ersättning utbetalas till de sjömän som äro anställda ombord i fartyg, som icke har förbindelse med hemlandet.

Lagen som på sin tid tillkom efter hemställan från enskilda representanter från såväl sjömännens som befålets organisationer var i första hand avsedd att förhindra, att sjömännens onödigtvis förlösade sina under stora faror intjänata krigsrisk ersättningar och det har även visat sig, att lagen haft denna åsyftade verkan. Det slösaktiga leverne som en hel del sjömän ådagalade under de första krigsmånaderna inskränker sig numera till enstaka besättningar och enskilda sjömän, då däremot den ordinarie sjömanskåren mera allmänt synes ha övervunnit den psykos som krigsutbrottet med de ökade riskerna medförde.

Det har sålunda visat sig, att stora summor av de på postsparbanken insatta krigsrisk ersättningar numera blivit kvarstående ändock att sjömännens numera äger rätt att lyfta sitt tillgodohavande. Även konsulatens rapporter över svenska sjömans uppträdande i utländska hamnar visar, att sjömännens icke i någon större utsträckning göra sig skyldiga till busaktigt leverne.

Över skrivelsen har inforrats yttrande från kommerskollegium som i sin tur hört svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, postsparbanken, Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet och svenska stewartsföreningen.

Sjömansvårdsstyrelsen och Sveriges redareförening ha avstyrkt sjöfolksförbundets framställning, under det att *Sveriges segelfartygsförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet* och *svenska stewartsföreningen* i huvudsak anslutit sig till densamma. *Kommerskollegium* har för sin del ställt sig avvisande till sjöfolksförbundets yrkande. För det närmare innehållet i yttrandena redogöres å sid. 6—13 i propositionen, var till här må hänvisas.

Föredragande departementschefen, statsrådet Westman, har i samband med remiss av ärendet till lagrådet anfört följande:

»Lagstiftningen om insättande av krigsriskersättning hos postsparbanken synes ha varit av stor betydelse för sjömännen under den tid den varit gällande. Sedan sjöfarten västerut i huvudsak spärrats ha visserligen såsom sjöfolksförbundet framhållit vissa svårigheter yppats vid tillämpningen av lagen på grund av dröjsmål med befälhavarnas rapporter. Dessa svårigheter synas dock icke böra tillmätas alltför stor betydelse. Tillräcklig anledning att från lagens tillämpning undantaga sjömän, som ha anställning å svenska fartyg utanför Skagerakspärren, synes därför icke föreligga. Särskilt av sjömansvårdsstyrelsens yttrande framgår, att lagstiftningen även för dessa sjömän har en viktig funktion att fylla.

Enligt tillämpningskungörelsen till lagen föreligger numera icke hinder att när som helst uttaga hos postsparbanken insatt belopp, ehuru särskilt villkor stadgas för utbetalning från postsparbanken till utlandet. Av den lämnade redogörelsen framgår emellertid, att det oaktat mycket stor del alltjämt är inestående. Bestämmelserna torde därför med fog kunna sägas ha i hög grad bidragit till sparande. Vad detta betyder för sjömännen och deras anhöriga är alltför uppenbart för att behöva här närmare utredas.

I detta sammanhang må nämnas, att utrikesdepartementet och postsparbanken åtagit sig att bestrida kostnaderna för erforderliga telegram, när belopp rekvireras och utbetalas till utrikes ort.

Jag vill förorda att ifrågavarande lag, som gäller krigsriskersättning för tiden till och med den 30 juni i år, utsträcker att gälla krigsriskersättning som belöper å tiden till och med den 30 juni 1943.»

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet.

Jämlikt lagen den 15 december 1939 om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän och därtill hörande tillämpningskungörelse stadgas viss begränsning av sjömans rätt att omedelbart uppbära det tillägg å den vanliga hyran, vartill han enligt gällande avtal kan vara berättigad på grund av krigsrisk. Sålunda gäller i princip — efter vissa i kungörelsen vidtagna uppmjukningar — att i den mån å en och samma månad belöper högre krigsriskersättning än 150 kronor eller, under viss förutsättning, 250 kronor, det överskjutande beloppet skall av redaren insättas hos postsparbanken för den ersättningsberättigades räkning. Beträffande rätten att lyfta det hos banken inestående be-

loppet stadgas för närvarande ingen annan inskränkning än att utbetalning ej må ske i utlandet utan synnerliga skäl. Den sist angivna regeln torde hava tillämpats på det sättet, att sjömän i utlandet kunna genom förmedling av svenskt konsulat och efter viss prövning av behovet få till sig utlämnade erforderliga medel.

Såsom föredragande departementschefen anfört synes här berörda lagstiftning, vilken för närvarande gäller i fråga om krigsriskersättning för tiden till och med den 30 juni 1942, hava varit av stor betydelse för sjömännen under den tid den varit i tillämpning. De skäl av företrädesvis social natur, vilka i samband med lagens tillkomst åberopades till stöd för densamma, torde också alltjämt i många fall göra sig gällande. Enligt utskottets mening kunde därför ett upphävande av lagen under nu rådande förhållanden medföra verkningar av icke önskvärd beskaffenhet. Icke minst av hänsyn till sjömannens familjer synes åtminstone tillsvidare en lagstiftning av ifrågavarande innebörd böra bibehållas.

Emellertid ha under utskottets behandling av ärendet anförts vissa erinringar i anledning av nu gällande bestämmelser i ämnet. Därvid har å ena sidan framhållits, att för de sjömän, som till följd av krigshändelserna sedan lång tid tillbaka icke kunnat återvända till hemlandet, särskilt sådana utan familj i hemorten, kunde det förefalla vara av mindre värde att i Sverige äga tillgångar, beträffande vilka det måste anses ovisst, om och när ägaren komme att få disponera desamma. I samband härmed ha uttalats farhågor för att svenska sjömän komme att, till men för svenska intressen, i större omfattning taga tjänst ombord å främmande nationers fartyg, där ersättningen kunde mera fritt disponeras. Å andra sidan har påpekats betydelsen även från sjömannens egen synpunkt av att särskilt vid krigets slut äga tillgång till sparmedel för betalning av de skatter, som belöpte å de högre inkomsterna under krigsåren. I sådant syfte har — i nära anslutning till vad som föreslagits i ett av de i ärendet avgivna yttrandena — framförts tanken på, att endast en viss andel av krigsriskersättningen skulle insättas hos postsparbanken och där spärras för att sedermera i mån av behov komma till användning för erläggande av utskylder. Då närmare utredning saknas rörande verkningarna av de ändringar i förevarande bestämmelser, som kunna komma i fråga, har utskottet emellertid icke funnit det möjligt att ingå på ett närmare ställningstagande beträffande här ifrågavarande spørsmål. Med hänsyn härtill anser utskottet sig böra godtaga det i propositionen framlagda förslaget, att lagen i oförändrat skick skall erhålla förlängd giltighetstid under ett år.

Emellertid vill utskottet i anledning av de erinringar som förekommit föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan huruvida gällande bestämmelser om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän vunnit den med hänsyn till sitt syfte lämpligaste utformningen göres till föremål för ytterligare övervägande. Utskottet förutsätter att, om därvid skulle yppa sig behov av ändring beträffande de i lagen upptagna stadgandena, förslag därom kommer att föreläggas riksdagen i god tid innan giltighetsperioden för ifrågavarande lagstiftning ånyo utlöper.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts genom förevarande proposition framlagda förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om översyn av gällande bestämmelser angående utbetalande av krigsrisk ersättning till sjömän samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda; och

C. att motionerna I: 250 och II: 357 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. och B. hemställt.

Stockholm den 17 juni 1942.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Norman, Tamm, Löfvander, Forslund, Wistrand, Olof Carlsson, Näslund och Söderkvist;

från andra kammaren: fröken Andersson, herrar Olovson i Västerås, Cruse, Wallén*, fru Johansson, herrar Barnekow, Lundgren* och Jansson i Hällefors*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Lundgren.